

1 maart 1915

Parijs, 27 februari. In de duinen van Lombardsijde heeft een afdeling een loopgraaf genomen en daarbij een machinekanon buitgemaakt.

Parijs, 28 februari. De officiële mededeling van hedenmiddag drie uur luidt:

Bij Diksmuide heeft de Belgische artillerie twee verdedigingswerken van de vijand vernield, de infanterie heeft een hoeve bezet aan de rechteroever van de IJzer.

Een vlieger heeft bommen geworpen op het havenstation in Oostende.

De Franse legatie in Den Haag publiceert betreffende de krijgsverrichtingen het volgende, ter aanvulling van het telegram, opgenomen in ons ochtendblad van gisteren:

De 26^e februari heeft een klein eskader Duitse vliegtuigen enige bommen op de Belgische kust achter Nieuwpoort geworpen; de vliegers hebben een vrouw en een grijsaard gedood.

Berlijn, 1 maart. Officiële mededeling uit het grote hoofdkwartier van heden:

Bij Wervik ten noorden van Rijsel is een Engels vliegtuig door onze beschieting gedwongen te landen.

Op een plaats van ons front hebben de Fransen weer, gelijk reeds enige maanden geleden het geval is geweest, projectielen gebruikt, die bij hun ontploffing kwalijk riekende verstikkende gassen ontwikkelden. Schade werd daardoor niet aangericht.

Vanwege het Franse gezantschap in Den Haag wordt onder dagtekening van heden het volgende medegedeeld:

Het Belgische leger heeft met artillerievuur twee verdedigingen van de Duitsers verwoest en op de rechteroever van de IJzer een hoeve bezet.

Een Belgische vlieger heeft bommen geworpen op het havenstation van Oostende.

Uit De Panne bericht men aan De Tijd:

“Was tot voor kort Veurne een toevlucht voor vluchtelingen, thans zijn deze met vele inwoners naar elders verder gevlucht en slechts een tweeduizend bewoners zijn nog achtergebleven.

Zo moet het oude Vlaamse schoon, de levende ziel van ons land, geschonden worden!

Er is zoveel Vlaamse kunst vernield. Met bloedend hart heeft dit de bekende kunstminnaar Eugène de Groote aangezien, de oud-afgevaardigde van Veurne-Diksmuide, die bij het uitbreken van de oorlog dienst nam met zijn zoon, doch wegens ziekte werd teruggeroepen en nu in De Panne alhier verbleef sedert de Duitsers hem van Houthulst aan de andere zijde van de IJzer opjoegen. De heer de Groote heeft op verzoek van en samen met Henry Dommartin, en met machtiging van de minister van Wetenschappen en Kunsten, pogingen aangewend om nog te redden wat er te redden viel. Beide heren kregen van het Grootkwartier auto en passen en alle mogelijke faciliteiten om alle te vervoeren kunstvoorwerpen en oudheidkundige kostbaarheden uit de IJzerstreek, het enigste vrij gebleven hoekje van ons arm schoon België, in veiligheid te brengen in Havre.

De heerlijke afbeelding van de aanbidding der Wijzen door Jordaens uit de kerk te Diksmuide was helaas niet meer te redden. Men had "uit voorzorg" het stuk indertijd uit de kerk meegenomen en naar een zaaltje van een liefhebberijtoneelgezelschap gebracht, dat het eerst door een der vijandelijke obussen werd getroffen.

Op hun tocht door de IJzerstreek hebben genoemde heren gelukkig nog vele kunstwerken, triptieken, schilderijen, documenten, enz., enz. gered en naar Havre gebracht, waar nu een tentoonstelling in het museum van schone kunsten wordt samengesteld tegen zondag aanstaande. Uit Loo werden gered o.a. een grote altaarschildering van J. van Boekhorst bijgenaamd Lange Jan, leerling van Rubens, een mooie triptiek toegeschreven aan Jérémisa Mikendorff van leper uit 1621, tal van verder voorwerpen van oudkerkelijke kunst.

Helaas konden de mooie houten beeldhouwde panelen der communiebank, het koorgestoelten, de preekstoel, enz. niet worden meegenomen. Uit Wulveringem werden ook een aantal schilderijen meegenomen, o.a. een Van Houck, leerling van Van Dijck (een Christus aan het kruis); uit Oostkerke is er een primitieve kruisiging wellicht van Rogier van der Weyden. Nog was er veel uit andere plaatsen te redden, uit Nieuwpoort, Veurne, leper.

3 maart 1915

Parijs, 2 maart. Officieel bericht van vanmiddag drie uur:

De vijand heeft gisteren een aanval gedaan ten zuidoosten van Sint Eloi, doch is door de Engelse troepen teruggeslagen.

Londen, 2 maart. Maarschalk French deelt mede dat het offensief van de vijand in de buurt van leper is gefnuikt. De Engelsen hebben gisterochtend vroeg een aanval op hun linies afgeslagen. Een

afdeling Canadees voetvolk heeft op schitterende wijze een Duitse loopgraaf ingenomen, na elf man van de bezetting te hebben gedood en de overigen verdreven.

De Engelse artillerie heeft de vijandelijke batterijen op verscheidene punten gedwongen van stelling te veranderen en haar meesterschap over het Duitse geschut vermeerderd.

Berlijn, 3 maart. Officiële mededeling uit het grote hoofdkwartier van heden:

Bij Sint Elooï, ten zuiden van Ieper, is de aanval van twee Engelse compagnieën na een bloedig handgemeen afgeslagen.

Vanwege het Franse gezantschap in Den Haag wordt onder dattekening van heden het volgende medegedeeld:

Tussen de zee en de Aisne ging de dag vrij kalm voorbij. Slechts ten zuidoosten van Sint Elooï (zuidelijk van Ieper) beproefde de vijand een aanval, die afgeslagen werd door Engelse strijdkrachten.

4 maart 1915

Londen, 3 maart. De ooggetuige bij het Engelse hoofdkwartier zegt in een bericht van 26 februari dat de drie voorafgaande dagen zeer kalm waren verlopen. Gelijk reeds is gemeld, heeft de vijand in de ochtend van 21 februari een klein stuk van een loopgraaf opgeblazen ten oosten van Ieper en er 40 meter van bezet. Zijn pogingen om verder vooruit te komen zijn gefnuikt door het koelbloedig verweer van onze officieren en manschappen. Een machinegeweerafdeling heeft een stormaanval gedaan over open terrein onder een hagelbui van kogels en gelegenheid gegeven om stukken in stelling te brengen, regelrecht gericht op de rand van een

bres die ontstaan was door een ontploffing. De machinegeweren beletten tevens dat de vijand hulp kreeg. De Duitsers poogden met behulp van verbindingsloopgraven vooruit te komen. Bij een draai van een van die nauwe doorgangen hadden een Engelse sergeant en een mindere zich opgesteld en zij hebben de loopgraven met hun beiden, zonder enige hulp, verdedigd. De ene Duitser na de andere werd door hen neergeschoten of aan de bajonet geregen als hij de hoek omkwam.

In de nacht van 21 februari zijn blijkbaar door een ongeluk een aantal magazijnen in de Duitse loopgraven ten noorden van Armentières ontploft. Een deel van hun linie was in vlammen gehuld. Er is aan zulke ongevallen een groot gevaar verbonden wegens de grote voorraden bommen en handgranaten, die bij deze gevechten in de voorste loopgraven in gereedheid moeten worden gehouden.

In de nacht van 23 februari hebben onze batterijen een aantal vuurpijlen in de Duitse loopgraven in brand geschoten. Bij hun pogingen om het vuur te blussen bewogen de Duitsers zich in het volle licht der vlammen en wij hebben daarvan gebruik gemaakt door een hevig artillerie- en geweervuur op hen te richten, dat zware verliezen in hun gelederen teweeg bracht.

De aanblik van de smalle strook grond tussen de linies der tegenstanders in de bossen rond Ieper is bijna niet te beschrijven. De meeste bomen zijn geveld of half doorgehakt en liggen met de toppen tegen de grond. In de zachte, modderige kleigrond zijn ontelbare putten geslagen van verscheidene voeten diep. En te midden van de dode bomen liggen duizenden lijken van Duitse soldaten. De meeste lijken liggen daar al sinds november. Dit geeft

een flauw beeld van deze vreselijke dodenstreek tussen ons en de vijand.

De Belgische soldaten gaan ook kaki dragen. Bij een Londense firma zijn ettelijke miljoenen meters van deze stof besteld.

Berlijn, 4 maart. Officiële mededeling uit het grote hoofdkwartier van heden:

Een Franse stoomboot met munitie, die voor Nieuwpoort bestemd was, is tengevolge van een abuis van de dronken bemanning te Oostende binnengevaren, door ons beschoten en gezonken. De gewonde bemanning werd gered.

5 maart 1915

Parijs, 4 maart. Officieel bericht van vanmiddag drie uur:

In België heeft onze artillerie in de duinen vijandelijke loopgraven vernield.

Parijs, 4 maart. Officieel bericht van 11 uur 's avonds.

In de duinen in België is nog een loopgraaf bezet.

Berlijn, 5 maart. Officiële mededeling uit het grote hoofdkwartier van heden:

Ten zuiden van Ieper hebben wij de Engelsen door ons vuur zware verliezen toegebracht.

6 maart 1915

Londen, 5 maart. De ooggetuige bij het Engelse hoofdkwartier in Frankrijk meldt dat de laatste gevechten merendeels van

ondergeschikte aard zijn geweest. Hij vermeldt verscheidene mooie wapenfeiten, o.a. het geval van een afdeling die zich bij Sint Elooi door een onverhoedse aanval meester had gemaakt van een Duitse loopgraaf en er de vijanden voor zover ze niet gedood of gewond werden, uit heeft verdreven.

Nadat de Engelsen deze loopgraaf hadden bezet zette een andere afdeling de verbindingsloopgraven af en dreef de vijandelijke troepen die te hulp wilden komen terug. De Engelsen verloren hierbij niet meer dan 2 man.

Er is bevestiging ontvangen van de wanordelijke terugtocht der Duitsers op de terreinen der steenbakkerijen bij Guinchy, met achterlating van hun geweren, die nog altijd niet zijn vervangen.

De rantsoenen der Duitsers zijn verminderd. Duitsers van oudere leeftijd hebben een geringe dunk van de rekruten. Krijgsgevangenen vertelden dat de Duitsers het werk in de loopgraven van harte moe zijn en zich gaarne zouden overgeven, doch hun wordt dan verteld dat de Engelsen alle afzonderlijk gemaakte gevangenen doodschieten.

Parijs, 5 maart. Officieel bericht van 11 uur 's avonds:

Twaalf aanvallen der Duitsers op de in de Belgische duinen veroverde loopgraaf zijn afgeslagen.

Berlijn, 6 maart. Officiële mededeling uit het grote hoofdkwartier van heden:

Van de Engelsen hebben wij ten zuidoosten van Ieper bij een tegenaanval een loopgraaf afgenomen.

7 maart 1915

Parijs, 5 maart. Officieel bericht van vanmiddag drie uur:

In België zijn op het front bij Nieuwpoort en Ieper vrij hevige artilleriegevechten geleverd.

8 maart 1915

Berlijn, 7 maart. Uit het grote hoofdkwartier:

Pogingen van de vijand om in de nacht ten zuiden van Ieper een voorwaartse beweging te ondernemen, zijn verijdeld.

Het Franse gezantschap in Den Haag deelt onder dagtekening van heden het volgende mee:

De 5^e maart hebben wij in België in de streek van de duinen de vooruitgeschoven loopgraaf die wij de vorige dag ingenomen hadden stevig versterkt. De Duitsers hebben getracht hun loopgraven in contact te brengen met de onze. Tot twaalf maal toe heeft ons vuur hen uiteengejaagd.

Berlijn, 8 maart. Officiële mededeling uit het grote hoofdkwartier van heden:

Vijandelijke vliegers hebben bommen op Oostende geworpen, die drie Belgen doodden.

9 maart 1915

Aanval uit de lucht op Oostende.

Londen, 8 maart. Vier watervliegtuigen hebben gistermiddag een tocht gedaan naar Oostende en elf bommen geworpen op de basis voor herstel van duikboten en vier op de Kursaal, die tot militair

hoofdkwartier dient. Alle vliegtuigen en vliegers zijn teruggekeerd. Waarschijnlijk is aanzienlijke schade aangericht. Er zijn geen duikboten gezien.

Londen, 9 maart. Een correspondent in het algemene hoofdkwartier der Britse troepen in Frankrijk meldt, dat het westelijke front uit één enkele loopgraaf bestaat, welke zich als een rivier kronkelt van Belfort tot de Belgische kust. Daaraan liggen de Britse troepen over een frontbreedte van ca 25 mijl. "De laatste paar dagen heeft men mij op verscheidene punten van het front de belangrijkste plaatsen laten zien. Een van de merkwaardigste posities in de Britse linie is het Ploegsteertbos ten oosten van Bailleul. De Britten noemen het "Plugstreet". De strijd om het bezit van dit bos is bij de aanvang van de winter begonnen. Het bos is ongeveer 1 ½ km lang bij 800 m breed. De Duitsers hadden daar schijnbaar zo onneembare sterke prikkeldraadversperringen aangelegd, dat het leek of er geen doorkomen aan was. De Britten noemden daarom die positie "de vogelkooi". De Duitsers daaruit te verjagen was een lang, moeilijk en duur werk; maar op het eind werden zij toch verdreven. Toen wij naar het bos wandelden zakten we bij elke stap tot de enkel in de modder.

In het bos liggen overal planken. De troepen die het bos bezet houden blijven steeds op de planken, zoveel zij maar kunnen. Stappen zij er per ongeluk naast, dan betekent dit, dat zij tot hun middel in de smurrie tussen de boomwortels zakken. Men kan dus niet van de planken af, en bovendien is het gehele bos als doorweven met een netwerk van prikkeldraad. Niettemin zijn de soldaten in de beste stemming. Zij hebben de plankweggetjes gedoopt naar de bekendste Londense straten. Zo kwamen wij het bos binnen langs "Regent Street", kwamen door "Oxford Circus", en "Piccadilly", en gingen vandaar verder door "Fleet Street". Intussen

waren overal om ons heen de onzichtbare scherpschutters lustig aan het “poffen” op de Duitsers, wiens schutters eveneens druk aan het vuren bleven. Ik vroeg aan een soldaat hoe hij het hier vond, en hij antwoordde, “dat het de beste verblijfplaats is waar hij nog geweest was, omdat de bomen tenminste enige beschutting vormden tegen het weer, en er ruimte was om zich wat te vertreden”. Wel is het gevaar om te worden geraakt hier groter dan in de loopgraven, maar daar zien de soldaten niet tegen op.

Een merkwaardigheid van dit bos is, dat het vrij diep in de Duitse linie vooruit springt, zodat aan beide zijden ernaast de Duitsers liggen.

Toen ik het bos verliet, was de avond reeds gevallen; ik begaf mij naar de loopgraaf en maakte toen in ernst kennis met de modder, die mij van het hoofd tot de voeten “in kaki stak”. Elke paar meter vonden wij een soldaat op post met het geweer in de aanslag en klaar om bij de minste verdachte beweging los te branden.

Gedurende onze terugwandeling duurde het schieten al maar door.”

10 maart 1915

Versterkingen voor de IJzer.

Men schrijft ons van de Zeeuwse grens:

Niet lang geleden lazen wij, dat in Engeland de algemene verwachting leeft, dat bij het naderen van de lente, en dus bij gunstig weer, de strijd aan de IJzer in zijn oude hevigheid weer zal losbarsten. Het is daar voor de bondgenoten een gevaarlijke hoek; maar niet minder voor het Duitse leger. Vandaar verdreven te

worden betekent voor hen het gemis aan enige kans tot verovering van Duinkerken en Calais, en een grote kans te hebben om verdreven te worden uit het westelijk deel van België, zo niet verder.

Het Duitse leger schijnt bovengenoemde verwachting te delen. Telkens bereiken ons berichten van versterkingen aan het Ieperse front.

Zo zijn er vorige zondag verse troepen te Brugge gearriveerd met bestemming naar het front aan de IJzer. En wat nog sterker spreekt is dit, dat van Knokke en andere grensplaatsen de meeste troepen zijn weggenomen, naar alle waarschijnlijkheid voor hetzelfde doel. Overall treft men drukke beweging aan van oostelijke in westelijke richting, en meer dan tevoren komen er transporten bij het front aan. Alles wijst op versterking van het IJzerfront; en dit gedeelte van het gevechtsterrein zal nog steeds blijken een der belangrijkste te zijn, en naar alle verwachting het toneel worden van vernieuwde strijd.

In de laatste weken was het er kalm. Dat wil niet zeggen, dat er in het geheel niet meer gestreden werd. Want dat houdt geen enkele dag op; nu en dan kan men van hieruit nog steeds het zeegeschut van de Engelse oorlogsschepen horen. Maar het was de laatste tijd toch beslist kalmer, al komen er dan ook nog steeds gewonden aan te Brugge.

Vliegtuigen worden er weinig meer gezien boven het noordoostelijke deel van de Belgische zee kust. Sedert 18 februari is dit vrijwel opgehouden: al zal dit niet alleen liggen aan de kabelballon, die telkens boven Zeebrugge hangt.

Nog altijd gaat men door met de versterkingen van de kust. De duinenreeks is nu schier één doorlopend fort geworden; en als mieren ziet men af en toe de Duitse soldaten, geholpen door Belgische, maar ook Duitse burgers in de duinen graven.

Merkwaardiger nog is de ijver, waarmee men langs de Nederlandse grens bezig is. In de onmiddellijke nabijheid der grens ziet men loopgraven maken en prikkeldraadversperringen aanleggen, waarbij men zich afvraagt, wat het doel hiervan wel mag zijn. Ook gaan de Duitsers voort met de herstelling van de bruggen over het Leopoldskanaal, hetwelk evenwijdig aan de grens van Zeeuws-Vlaanderen loopt. Deze bruggen zijn in november allemaal door hen opgeblazen, maar nu zijn er een drietal stevig hersteld.

Gisteren werd er zelfs een, die bij Strobrugge, tussen Aardenburg en Maldegem, met zware lasten en vrachtwagens geprobeerd.

Zou de vrees voor een mogelijke aanval der Engelsen door Zeeuws-Vlaanderen heen, hier achter zitten? Wie weet het! De Duitse soldaten zelf schijnen niet te weten waarom zij dit doen.

In ieder geval wijst ook dit op een verlevendigde actie.

Men wil op alle gebeurlijkheden voorbereid zijn en de verwachtingen zijn gespannen.

Intussen keren vele burgers, uit Brugge geweken, daarheen terug. Dit niet met het oog op de befaamde belasting, die vertiendubbeld zou worden: want in ieder geval geldt deze niet voor West Vlaanderen. Maar het duurt zo lang ... Weliswaar is Brugge nog niet een veilige plaats te noemen, zo dicht achter het front en de zeekust, maar men waagt het er op.

De laatste berichten van Brugge luiden dan ook vrij gunstig. Het is er rustig: te rustig natuurlijk; er heerst een doodse stilte in de straten, die niet door de Duitse soldaten worden gebruikt. Er is voldoende voedsel; zelfs meer en beter dan een paar maanden geleden. Maar het getal hulpbehoevenden en ondersteunden neemt van dag tot dag in het anders toch zo arme Brugge toe. Gelukkig dat er voldoende geholpen wordt en kan worden; het Groene Kruis verricht nog steeds zijn gezegend werk.

Te Brugge is de economische toestand gunstiger dan aan de kust, vooral te Oostende. Daar kost het heel wat hoofdbreken aan de plaatselijke autoriteiten, om voldoende voedsel voor de bevolking te verkrijgen. De aanvoer gaat ontzaglijk langzaam, omdat de beschikbare vervoermiddelen grotendeels gebruikt worden voor Duitse transporten.

Toch komt het nodige binnen. Ook hier is het het Amerikaans-Spaanse comité dat voor de proviandering van de bevolking aan het kust grotendeels zorg draagt.

11 maart 1915

Parijs, 10 maart. In België heeft de vijand Nieuwpoort met kanonnen van 42 cm hevig beschoten.

De verlieslijst van de Engelse strijdkrachten in Frankrijk en België van dinsdag bevat 700 namen, die van woensdag 402.

Een Engels vliegtuig in Zeeuws-Vlaanderen.

Uit Oostburg meldt men ons:

Een Engels vliegtuig heeft gisteren namiddag in de Elisabethpolder, onder de gemeente Biervliet, een noodlanding gedaan.

In het vliegtuig zaten de kapitein der artillerie François Edward Fryer en de tweede luitenant Geoffey Hugh Eastwood, van het vliegerskorps.

Volgens hun opgave waren zij 's morgens om half zes nabij Ieper opgestegen en eerst over het oorlogsveld gevlogen. Daarna waren zij door het mistige weer uit hun koers geraakt.

Toen hun benzinevoorraad op raakte, en zij voorzagen, vermoedelijk verplicht te zullen zijn in de Duitse linie te dalen, besloten zij te trachten de Nederlandse grens te bereiken.

De beide Engelse officieren zijn geïnterneerd en worden vandaag naar Groningen overgebracht.

Berlijn, 11 maart. Officiële mededeling uit het grote hoofdkwartier van heden:

Een Engelse vlieger heeft op Menen bommen geworpen. Succes had hij slechts met een bom waardoor 7 Belgen gedood en 10 gewond werden.

12 maart 1915

Londen, 11 maart. Engelse vliegtuigen zijn er in geslaagd de spoorverbindingen bij Kortrijk en Menen te vernielen.

De Tijd ontvangt van een van haar oorlogscorrespondenten bericht omtrent belangrijke troepenbewegingen in België. In Roeselare zijn duizenden mannen aangekomen en onmiddellijk doorgezonden naar het front rondom Ieper. In Brugge kwamen zondagnacht gehele treinen gevuld met soldaten binnen. De meesten gingen dezelfde nacht nog door, anderen vertrokken eerst de volgende morgen naar Torhout en Oostende. Ook veel auto's en wagens zijn

aangevoerd en bovenal grote afdelingen cavalerie. Duizenden cavaleristen worden uit het oosten, waarheen ze tijdelijk waren overgebracht, naar het westelijk front teruggezonden.

Uit de troepenbewegingen schijnt men te mogen opmaken, dat de Duitsers met de te verwachten verbetering van het weer nog steeds een krachtige poging willen doen, het IJzerfront door te breken. Er is nog iets anders. Achter het front worden op grote schaal door de Duitsers een eenvoudig en makkelijk te vervaardigen soort boten aangemaakt uit beton. Wat dunne ijzeren staven geven de vorm en daaromheen wordt het beton gevoegd. Van deze bootjes kunnen er vele op een dag vervaardigd worden, terwijl ze na twee dagen reeds volkomen bruikbaar zijn. Ik weet zeker, dat men van deze bootjes meer zal horen, zo gauw de strijd aan de IJzer weer op grote schaal hervat is.

Dinsdagmiddag werd er te Brugge over duizenden aangekomen manschappen inspectie gehouden, terwijl de commanderende generaal een woord tot aanmoediging sprak. Direct daarna vertrokken ze naar het front.

Dinsdagnacht zijn weer treinen met militairen aangekomen.

Uit het dagboek van Stijn Streuvels.

De Vlaamse schrijver Stijn Streuvels heeft in de eerste maand van de oorlog, augustus, een dagboek gehouden, waarvan, zoals onze lezers bekend is, reeds een fragment in De Gids is openbaar gemaakt.

Het dagboek is thans onder de titel "In Oorlogstijd" (Amsterdam, L. J. Veen) als boek verschenen. ... "Hierin heb ik, zegt Streuvels in een verantwoording vóór in zijn dagboek, voor mezelf vooral, met alle

nauwkeurigheid en onbevagen als een middeleeuwse kroniekschrijver, die in gedwongen werkloosheid zijn tijd wil benuttigen, de feiten aangetekend die ik in mijn omgeving heb zien gebeuren. Hetgeen ik heb van horen zeggen, staat dan ook als dusdanig vermeld.

Het was mij ten andere niet zozeer om de feiten te doen, wel veel meer om de stemming die de feiten bij mij, bij mijn kennissen en over de hele streek – ook het uitzicht van het landschap om mij heen, uitwerkten en teweegbrachten.”

Een Duits vrijwilliger geeft een levendige beschrijving van een bajonetaanval in West-Vlaanderen.

“Plotseling zagen wij in de verte in wilde galop een divisieadjutant aankomen. Dit betekende dat het uit was met de rust. Allen verdrongen zich om de kapitein, om ten minste iets op te vangen. Reeds uit de verte zwaaide de adjudant met een papier. Bevel tot de aanval. Waar is de kapitein? Deze tekende, zij vergeleken de horloges en weg was de adjudant weer naar de volgende afdeling. Bagage in orde, geweer in de hand, in groepen aantreden. Nu begon het. In groepen, met vijftien pas tussenruimte, uitzwermen. De voorste groep volgen. Toen we achter onze dekking, een huis, vandaan kwamen, begon de zaak er al onaangenaam uit te zien. De kogels kwamen lelijk dichtbij. Eerst ging het nog in de pas, geweer onder de arm.

Ongeveer honderd meter tot onze eerste loopgraaf. Een kleine pauze tot alles bij elkaar was. Spoedig is het een bonte mengelmoes. Kameraden van verschillende compagnieën door elkaar. De bevelen zijn nauwelijks te verstaan. Mijn afdeling maakt een sprong vooruit. Wij gaan over in de looppas. Na vijftig meter,

waarbij het kletteren van het menagegerei en het klapperen van spade en bajonet tegen elkaar zich mengt met het fluiten van de kogels en het gevloek van een, die struikelt, klinkt het bevel: liggen! Daar lagen we. Midden tussen de mooiste bieten. Een paar man trokken er enige uit en staken ze in de zak. Bij de broodzak kon men niet komen zonder een te groot doel te bieden. Wij krijgen juist tijd om een beetje op adem te komen en toen ging het weer vooruit, tot in de voorste loopgraaf, die uitstekende dekking bood. Hier hadden wij reeds de eerste doden. Snel riepen we de anderen toe: "Pas op, hier liggen dode kameraden!" Ondanks de kogelregen weken zij dan uit, om de slaap van de gevallen niet te storen.

Wij hadden nog niets van de vijand gezien. Nu zagen we in het licht van de ondergaande zon in het dorp en in het bosje voor ons gedaanten zich bewegen. Een kameraad zegt me: "Hoe zwaar moet het vallen in deze zon te sterven." Doch voor dromen is er nu geen tijd. Voorwaarts! In grote sprongen bereiken wij de eerste en spoedig ook de tweede vijandelijke loopgraaf. Hier konden wij eerst zien, wat ons nog wachtte. Voor ons, ongeveer zeven à achthonderd meter open veld met slechts gebrekkige dekking achter enige hopen mest.

Daar achter in het licht van de avondzon een park met dicht kreupelhout, waaruit hier en daar de huizen van het dorp te voorschijn komen. De hele rand van het bos spuwde vuur. Van alle bomen en daken ontving ons een krankzinnig vuur van de machinegeweren. Daarbij kwam nog het oorverdovend geraas van de granaatkartetsen. Het was of de hel was losgelaten. Daar moesten wij nu in. Twee sprongen hadden wij weer voorwaarts gedaan. De commando's werden luid van man tot man gebruld. Alles lag thans achter de mesthopen. Vaak acht tot tien man achter zo'n hoopje, dat niet meer dan drie kwart meter breed en hoog was.

Men moest zijn hoofd in de grond steken en snel met de handen wat aarde daarvoor bij elkaar scharrelen. Lang duurden deze tussenpozen in het voorwaarts stormen niet. Twee of drie minuten op zijn hoogst scheen het telkens te zijn. Men verliest echter het vermogen om onder deze omstandigheden de tijd te bepalen. Het kwam ons voor, of het evenveel uren waren.

Terwijl we nog liggen komt het commando: “De bajonet op het geweer!” En reeds blazen ook alle trompetten. Dan onmiddellijk daarop schetterend het oude Pruisische aanvalssignaal. Alles springt op. Dof dreunen van alle kanten de trommels. Daartussen door klinkt het voortdurend door alle horens geblazen signaal “voorwaarts”. Alles springt op. Dof dreunen van alle kanten de trommels. Daartussendoor barsten de granaatkartetsen van de met snelvuur werkende artillerie. Doch er komt geen wankeling in de stormloop. Rechts en links zover het oog reikt, voorwaarts stormende infanterie. De zon schittert op alle wapens. Met een donderend hoera rennen wij voorwaarts.

Nog tweemaal werpen wij ons neer. De voorste linie vuurt. Aan een beek met wilgen erlangs wordt snelvuur geopend op de vijand in de bomen. Het zijn slechts korte ogenblikken. Alles dringt naar voren naar de vijand. Wij willen de kerels de dood van onze kameraden met de bajonet betalen. Het hoera wil nog maar moeilijk uit de hese keel. Het wordt een gebrul, waarin men vergeefs een menselijk geluid zou trachten te herkennen. Mijn buurlieden hebben wij opengesperde, met bloed doorlopen ogen. De gezichten zijn van woede vertrokken. Ieder voelt slechts drang naar voren. Rechts en links vallen kameraden. Men heeft slechts een blik voor hen over: “Ook jij, arme kerel” en alles rent verder. Nu is er geen tijd. “Wacht maar, wij zullen het jullie betaald zetten”.

Eindelijk zijn wij aan het dorp. Een hoge muur met twee rijen schietgaten staat voor ons. Gelukkig heeft onze artillerie er bressen in geschoten. Wij springen er doorheen. Daarachter is echter niemand. Geweren, ransels en oude uitrustingsstukken, dat is alles. Franse mariniers, zwarten en Belgen lopen daarginds in de bossen weg. Slechts enige dapperen zijn achter gebleven. Met hen is het snel uit. Hun dood is nutteloos, want de aanval is toch niet meer te keren. Reeds zijn de eersten door het bosje en de tuinderij daarachter in de eerste huizen van het dorp. Van terzijde door de snel ingeslagen muren komen zij binnen. Doch ook daar is niemand. De verdedigers zijn weg. Op straat kunnen wij niet. Machinegeweren striemen daar met kogels, alsof sproeiwagens aan het werk zijn. Wachten dus.

Nu eerst zien wij met hoe weinigen wij nog zijn. Wij hebben hulp nodig, want te vele kameraden liggen er buiten op het veld. De tijd gaat voorbij, maar er komt geen versterking. We moeten dus terug. Terug in de schemerende avond. De brandende boeven van ons eigen front dienen als wegwijzer. Het liep ons niet mee vandaag. Maar we komen terug. Wij kwamen ook terug. Echter eerst enige tijd later. Het dorp echter of juister gezegd, datgene, wat onze artillerie aan rokende puinhopen ervan had overgelaten, kwam in ons bezit.

Parijs, 11 maart. In het avondcommuniqué wordt gezegd: Een dichte mist heeft de krijgsverrichtingen zeer gehinderd.

De Engelsen hebben met goed gevolg Westende in België beschoten. Wij hebben twee aanvallen bij Zandvoorde in de sector van leper afgeslagen.

Berlijn, 12 maart. Officiële mededeling uit het grote hoofdkwartier van heden:

Twee linesschepen van de vijand, vergezeld door enige torpedoboten, vuurden gisteren tegen de badplaats Westende meer dan 70 schoten af, zonder enige schade aan te richten.

Toen onze batterijen in actie kwamen, verwijderde het eskader van de vijand zich.

13 maart 1915

Parijs, 12 maart. Officieel bericht van vanmiddag:

Twee divisies van het Belgische leger zijn op verschillende punten van 400 tot 500 meter opgeschoten, met name in de richting van Schoorbakke (ten zuiden van Ieper).

De Engelse bladen hebben weer een brief van “de ooggetuige” in het Britse hoofdkwartier in Noord-Frankrijk. Daarin wordt ook de vraag behandeld, of er in het Duitse leger in Frankrijk en Vlaanderen werkelijk een geest van verslapping en demoralisatie is gevaren. Hij schrijft daarover:

“Het is waar, dat de verklaringen van enkele Duitse krijgsgevangenen nu en dan de indruk hebben gegeven, dat in de gelederen van de vijand de uiterste mismoedigheid heerst, dat een groot aantal Duitsers enkel van deserteren wordt teruggehouden door de vrees voor hun officieren, dat er officieren zijn die geweigerd hebben hun manschappen bij de aanval vóór te gaan, dat gebruik wordt gemaakt van machinegeweren en revolvers als de enige werkelijk overtuigende middelen om de soldaten ertoe te krijgen, voorwaarts te gaan.

Nu is er mogelijk een grond van waarheid voor al die beweringen. In alle legers is er grote verscheidenheid in de waarde der verschillende troependelen; en in het bijzonder geldt dit in het huidige stadium van de oorlog, nu vele slechts half gedrilde troepen worden gebezigd voor een methode van strijden, die het uiterste vergt van de individuen.

De naakte waarheid is, dat ofschoon het effectief van de vijand in het westen zeer verminderd is, vergeleken bij de sterkte die hij daar enkele maanden geleden bezat, en ofschoon onze macht is toegenomen, de Duitsers er toch nog een enorme frontlengte bezet houden, terwijl zij tegelijkertijd in het oosten krijgsoperaties op grote schaal ten uitvoer brengen. Ten spijt van die reusachtige krachtsinspanningen, is er tot dusver nog geen verzwakking zichtbaar in het moreel van de Duitse troepen, over het algemeen genomen.

En ook is het, indien wij ons slechts in zijn plaats stellen, duidelijk dat er tot dusver nog geen aanleiding is voor een buitenmate dapper, vastberaden en goed georganiseerd leger als dat der Duitsers, zich ontmoedigd te gevoelen.

De keizer kan naar keuze zijn triomfale intocht aan het hoofd van zijn troepen houden in een Russische, een Belgische of een Franse stad. De Duitsers vechten in het land van de vijand, dat geruïneerd en verwoest is door de doortocht van hun legers. De leugens, die zij van hun meerderen te horen krijgen, de berichten over hun overwinningen in de Duitse bladen, dat alles heeft een atmosfeer van absolute illusie verwekt.”

De “ooggetuige” borduurt op dit thema nog wat voort en betooft dat de civiele bevolking in Duitsland – zomin als het leger – het

geloof in het eindsucces heeft opgegeven, al is het waar dat economische druk wel degelijk zijn invloed heeft doen gevoelen op de Duitse burgerij, en er enige ontzuivering is ingetreden, vergeleken bij de eerste weken van de oorlog.

Uit het dagboek van Stijn Streuvels.

In ons vorig ochtendblad hebben wij melding gemaakt van het bij de uitgevers Veen te Amsterdam als boek verschenen dagboek van de Vlaamse schrijver Streuvels, lopende over de maand augustus. Men zendt ons thans de eerste nummers toe van een nieuw Vlaams dagblad, De Vlaamsche Post, die te Gent uitkomt, en daarin treffen wij als feuilleton een vervolg aan van het "dagboek". Wij veroorloven ons uit de Vlaamse Post dat gedeelte van Streuvels' dagboek over te nemen, waarin hij beschrijft hoe hij inkwartiering krijgt van Duitse officieren. Het leek ons zeer belangwekkend te weten hoe een vaderlander, en dan een schrijver als Streuvels, reageert op deze uiterst moeilijke verhouding: de vijanden van het land, hen, die behoren tot de legerscharen, die verwoestend over het Belgische gebied zijn getrokken, te moeten ontvangen in eigen huis, aan eigen dis en haard.

Streuvels heeft over die "inkwartiering", welke op 14 november begon, het volgende opgetekend:

Ik ga maar naar huis voor alle zekerheid en om het dienstmeisje gerust te stellen. Pas aangekomen, wordt er geklopt en een lange kerel meldt zich aan in het gedacht dat hij bij de burgemeester binnenkomt. Hij spreekt tamelijk goed Frans en vraagt of ik een kamer heb waar men kan zitten. De huiskamer bevalt hem uitstekend. Hij vraagt of er slaapkamers zijn; ik toon er hem drie. Hij vraagt wat wij te eten hebben en bestelt tegen 3 uur een diner en

tegen 8 uur een souper. Alles wordt afgesproken en geregeld op uiterst beleefde en gemanierde toon, met telkens er iets van het gevraagde dat toegestaan wordt, een voorkomend: grossartig, das ist grossartig von ihn! Ik merk echter dat die adjudant wat veeleisend wordt, omdat hij alles zomaar voor het bestellen verkrijgt. Hij waagt het naar champagne te informeren! Dringt echter niet aan als hij hoort dat ik er zoveel luxe niet op nahoud. Intussen loopt het hof vol soldaten die hun paarden zoeken te stallen in het hoenderhok en de schuur! Het is ineens de overrompeling en het werkmeisje mag aan de bezigheid om eten klaar te maken, want de schaffmeister heeft er vooral op gedrukt dat er moest soep zijn, groenten, hoenders, enz., al dingen die veel werk vragen om te bereiden.

De adjudant moet zijn overheden medegedeeld hebben wat hij als logé bij mij heeft ontdekt, want zij komen binnen, wrijven zich de handen en groeten vriendelijk. Zij gaan zich verversen op hun slaapkamer en komen beneden ontdaan van hun laarzen en mantels, met de witte kousen boven de beenderlingen van hun rijbroek getrokken, op hun pantoffels en zij strekken zich uit in een zetel bij de gloeiende kachel, want zij zijn verkild, nat en vermoeid. Daar gebeurt de kennismaking en nu zij gewaar worden dat ik Duits versta, gaat het ineens veel vertrouwelijker.

Die mannen voelen zich thuis en zijn vooral tevreden dat zij zich goed kunnen uitrusten en voor het eerst, sedert drie maanden, zullen zij een bed hebben om in te slapen, hoewel het geen volle nacht zal duren, want zij verklaren om 3 uur te moeten opstaan en om 4 uur te moeten vertrekken! Onder het gesprek merk ik dat het uiterst voorname en vooral sympathieke mensen zijn die ik voorhanden heb. Bij geen enkele is er iets van het verwaande dat het uitzicht van veel militaire overheden zo onverdraaglijk maakt.

Er is een kapitein, gemoedelijke man van rond de veertig, die fel gesteld schijnt op gemakkelijke omgang en in niets brutaal is, die zijn onderdanen behandelt als kameraden en met zijn fijn meisjesstemmetje en de glimlach die voortdurend in zijn baard speelt, geen indruk maakt dat men een man voorheeft, gewend bevelen te geven. De adjudant is het type van de moderne beschaafde Duitse jongeheer. Groot, kloek, lang op de benen, met uitgetrokken hals op neerschietende schouders. Glad geschoren kop en gelaat. Tot in de puntjes verzorgd in alles wat zijn persoon betreft, met iets vrouwelijks in de voorzichtige beweging en gebaren, hetgeen fel afsteekt bij zulk een stevig uitgegroeide kerel! Zijn geluid ook is niet in overeenstemming met zijn postuur, - er ligt iets gemaakt vleijends in en hij spreekt Frans met de toppen van zijn lippen. Ik merk nog zijn verbazing toen hij met zijn Frans geen weg kon bij het dienstmeisje – “Was sprechen die dann?!” als zij geen Duits of geen Frans verstaat, wil hij zeggen en hij scheen niet te weten dat er mensen zijn die niets dan Vlaams kennen.

Nummer drie is een officier, jonge edelman, luchtige, losse kerel, met een wreed litteken in de wang, die maar aanstonds inlichtingen vraagt over jacht en wild en die denkt dat ik hem even gauw ga vergezellen om hazen en fazanten te schieten! Op mijn verklaring dat ik zijn uitnodiging beschouw als een valstrik om mij gevangen te nemen, met mijn geweer, schiet hij in een hartelijke lach en hij betreurt het oprecht dat de wapens hier verboden zijn en ingeleverd.

Er zijn nog twee andere officieren en ook een “Oberarzt”. Die dokter vooral is een stille, ingekeerde kerel, waarmee men zich dadelijk vertrouwd voelt, een Hamlet-type met geschoren kop en jonge baard en goedmoedig nadenkende ogen die kijken door enorme, ronde brilglazen.

Ik had al zoveel nagedacht op de mogelijkheid om Duitse soldaten in huis te krijgen en hoe ik het maken zou. Ik was er met weerzin op gesteld en gereed om bij de minste onvriendelijkheid hun heel het boeltje over te laten en er liever zelf van onder te trekken. En nu ze er zijn, word ik niets van die weerzin gewaar. Vriendschap is een gevoel dat men niet opdringt, maar ook niet verbiedt, men ondergaat het door de spontane indruk die de mensen maken op uw gemoed. En de indruk hier is uiterst gematigd; er is geen opdringerig vertoon van voorkomendheid of aanstellerige beleefdheid of parade. Men krijgt het gevoel mensen in huis te hebben die de toestanden nemen gelijk ze zijn, niemand zoeken last aan te doen en uiterst tevreden zijn om eens van de huiselijke gezelligheid te kunnen genieten.

Aan geen enkel woord of gebaar kan men merken dat zij eisen hetgeen zij genieten of dat het de gastheer opgelegd is hen goed te ontvangen. Integendeel, zij tonen zich voorkomend en dankbaar bij hetgeen zij gebruiken.

Hat was mijn voornemen hen alleen te laten om elders wat rond te zien, want in een half uur tijd was heel het huis als een herberg, met aanhoudend geloop van oppassers en sergeanten die bevelen kwamen ontvangen. De kapitein echter gaf zijn wens te kennen dat ik met hen aan tafel zou zitten en hij vroeg om de koffie opgediend te krijgen in mijn werkplaats en aan het brede raam van het heerlijke uitzicht te kunnen genieten. Wij spreken over reizen, over Duitse steden en musea, over kunst en niet over de oorlog. Alles wat ik te weten krijg, is dat zij sedert de 2e augustus in België gekomen zijn en behoren tot het 1e bataljon, 2e regiment, 2e cavaleriedivisie, 1e legerkorps en deel uitmaken van het 2e eskadron Brandenburgse dragonders, dat zij heel de veldtocht hebben meegemaakt over Luik, Leuven, Dendermonde en daarna in

Frankrijk tot bij Compiègne gingen en nu langs Rijsel, Roubaix naar hier afgezakt, om te vertrekken ... misschien naar Rusland!

Over hun ontmoetingen met de Franse burgerzin vertellen zij menige gebeurtenis. En als reden van hun aftocht geven zij de volgende uitleg: de ruitery vormde vroeger altijd de uiterste einden van het front, daar het front zich nu uitstrekt tot tegen de zee, is er langs die kant geen ruitery meer te gebruiken en daarom worden zij weggeroepen.

Onder het spreken word ik nog gewaar dat zij allen goed op de hoogte zijn van de Duitse letterkunde en ook van de Franse. De Oberarzt heeft zelfs verschillende jaren in Parijs gestudeerd. Met gretige handen vallen zij op mijn bibliotheek en zoeken er elk hun gading uit van hetgeen ze wensen mee te nemen naar bed. 's Avonds keren zij weer in de huiskamer om er te eten, en nu zij er de piano ontdekt hebben blijkt het dat er onder hen twee goede muzikanten zijn die hun hart willen ophalen om muziek te maken. Na het eten gelijkt de kamer een militaire club, waar elk doet wat hem lust; er wordt gerookt, gepraat, piano gespeeld, gelezen, tot laat in de avond. Wat er op het dorp omgaat, weet ik niet, maar ik kan veronderstellen dat er drukke beweging is, te oordelen naar hetgeen hier in huis over en weer loopt. Het is ten andere onmenselijk slecht weer, het regent en het waait en het is donker als in een pot. Telkens als een van mijn mannen het hoofd buiten steekt, komt hij gauw weer binnen en doet een spotspreuk naar aanleiding van hetgeen zij in de nacht zullen door te maken hebben. Het blijkt echter het minste van hun bekommernissen te zijn, want door lange gewoonte en oefening, zijn zij fatalist geworden en hebben die losse onverschilligheid verworven waarmee men zich zonder eigen wil overgeeft aan het bevel dat u treft. Het zijn ten andere geharde veldtochters, die zich nergens zorgen over maken.

“Ons paard heeft vier poten!” zeggen zij, en het gedacht om nu enige weken in de trein door te brengen en ergens in Rusland of Oost-Pruisen de slag te hernemen, doet hen lachen. Intussen genieten zij van de gezelligheid als makkers die een pleziertocht maken. Dan werd opeens een heel jonge soldaat aangemeld die gans in zweet en natgeregend binnentreedt, een boek uit een tas haalt, en er een lange litanie uit voorleest. Daarop gaat eensklaps een luide jubelkreet. Men springt recht en zwaait de armen. De kapitein alleen blijft kalm zitten glimlachen. De reden waarom men zo blij gesteld is, heeft die jonge boodschapper hun gebracht, want nu is de aftocht, die op hedennacht om drie uur gesteld was, verdaagd tot in de namiddag drie uur! Nu zullen zij toch een volle nacht mogen slapen en het staat er dus niet nauw op om naar bed te gaan. Men leest of speelt of praat voort en men strekt zich behaaglijk uit bij het vuur met een verse kop koffie, tot het over 12 uur wordt en de oberarzt met twee officieren vertrekken naar het dorp waar zij hun bed gaan zoeken. De kapitein en zijn twee mannen nemen licht mee en hun boeken gaan naar boven.

Dat er geen wantrouwen meer bestaat bij de Duitse soldaten en er niet meer bedreigd wordt om iedereen “zu erschiessen”, kan ik van de mijne toch getuigen, want bij hun mantels en pinhelm, aan de kapstok onder de trap, hangen ook hun degens en revolvers en het wordt aan mij overgelaten of ik heb in de nacht met hun eigen wapens wil gaan vermoorden! Voor mannen die beweren de burgers te hebben zien schieten op soldaten te Visé en te Leuven is zulk vertrouwen nogal gewaagd! Aan de twee hofpoorten echter staat een wacht. Het is dus langs buiten dat het kwaad verwacht wordt, en niet van binnen! Het is de eerste keer dat mijn woning die militaire eer te beurt valt zo bewaakt te worden en ik mag vannacht op mijn twee oren slapen. Er zal mij geen kwaad geschieden.

Voor de eerste keer dat ik Duitse soldaten in huis heb, mag ik mij niet beklagen. Ik had mij aan slechter verwacht en ik vind mij inderdaad in hun voordeel bedrogen. Ik heb geen enkel ruw woord gehoord of enige onwelvoeglijkheid, ook geen schunnige of maar dubbelzinnige spreuken. Zij gedragen zich los en lustig, zonder uitbundigheid; eten en drinken goed, doch zonder overdaad en de kapitein heeft de wonder voorkomende manier om telkens hij zijn glas opheft om te drinken, met een glimlach en een lichte buiging de gastheer te groeten! Zij nemen alles in acht om er de illusie in te houden alsof het vrienden waren die een aangeboden gastvrijheid genieten en zetten nergens een voet, of steken nergens de hand aan zonder toestemming te vragen.

In het geheel is zulk een aanval van militairen minder te ontzien dan men wel zou verwachten, ware het niet dat de wetten der huiselijke economie en het oorlogsregime er fel door geschokt worden en alle voornemens van spaarzaamheid ermee onder de voeten getrapt! Er wordt in drie plaatsen fel gestookt, er branden vijf lampen en ontelbare kaarsen en lantaarns, alles wat in huis is komt te voorschijn en het blijft alles in de meeste wanorde liggen!

Nu dat de vrouw des huizes er niet is, wordt daar echter weinig zwaarigheid in gemaakt, alles komt wel in orde, en ten andere: het is oorlog!

15 november.

In de nacht zijn wij van alle ongevallen bevrijd gebleven. Heel vroeg echter is er in en rond het huis volle beweging. De helpers zijn reeds aan het werk en naarstig het tuig en de kleren aan het poetsen. Ik heb daarbij de gelegenheid na te gaan met hoeveel zorg en toewijding die knapen het goed van hun officieren verzorgen. Geen

vrouw of dienstmeid die met zoveel handigheid en inzicht een man kan oppassen! De overheden houden het vrij lang uit in bed, de jonker alleen is er vroeg bij en met twee soldaten op jacht. In de voormiddag komt de adjudant eens nazien wat er deze middag op tafel zal komen. Daar ik hem echter voorhoud, dat heel mijn voorraad van de hele week gisteren verorberd werd, gaat hij zelf naar het dorp en naar de wagens van waar hij al het gerief en de eetwaren meebrengt, en ik word uitgenodigd aan mijn tafel van hun oorlogskost mee te eten. Ik hoef enkel de wijn te leveren voor het maal! Terwijl we bezig zijn, verschijnt opeens de kleine bode weer, met nieuwe orders. Op nieuw vreugdegeroep wordt de boodschap onthaald want het is alweer een verdaging. In plaats van om 3 uur, zal men om 10 uur 's avonds oprukken! Nu kunnen de officieren zich weer uitstrekken om gezellig de avond door te brengen; hetgeen hun deugd zal doen want het sneeuwt buiten en het waait, echt hondenweer!

Ik begin echter ongerust te worden en denk dat het spelletje met die bode tot in het oneindige kan herhaald worden! Ik heb wel weinig last met mijn gasten en wij zijn nog niet uitgepraat, maar ik zou nu toch wel willen dat het gedaan ware! De kapitein en zijn officieren beweren om het meest dat ze de beste herinneringen meedragen van hun verblijf in huis, en de Oberarzt belooft zelfs, na de oorlog terug te keren om de kennismaking te voltrekken. "Als ik nog leef!" voegt hij er gelaten bij en hij haalt uit zijn zak een stuk verwrongen lood dat hem een schram langs de schouder gemaakt heeft en voortkwam van een bom die uit een vliegtuig geworpen was.

Door het donker hoor ik het getrappel der paarden die optrekken naar Anzegem. Het dorp keert weer in zijn rust.

Hier in huis ziet het er erg belabberd uit en er is een wanorde alsof de heksen er sabbat gehouden hadden. Ik voel me een beetje vreemd, weet niet wat aanvangen en blijf maar stil zitten mijmeren. Dat is nu dus mijn eerste ontmoeting met Duitse militairen en die ontmoeting heeft mij over veel dingen gerust gesteld. Dat zijn nu zes, zeven mensen, waarvan ik gisteren nog niet wist dat zij bestonden en nu zijn ze, met voorkomen, stemgeluid, uitdrukking, karakter en gebaren uitgebeeld in mijn gedacht voor altijd. Het zijn bovendien vijanden van het vaderland, zij zijn hier ongevraagd gekomen, hebben eten en slaapegelegenheid geëist en bij de eerste ontmoeting ontstaat er, in plaats van afkeer, iets als vriendschap.

We hebben elkaar bij het afscheid geluk gewenst met de belofte elkaar weer te zien. Wij hebben aan elkaar niets vijandelijks ontdekt en er is geen gevoel van afkeer ontstaan of van verachting. De zaak is: dat men de gevoelens door de indruk op mensen teweeg gebracht, niet opdringt of door vooropgezette regels of verordeningen aan banden legt, voor zover ten minste er geen verblindende rassenhaat in het spel is of ingewortelde wraakgevoelens. Die Duitse officieren hebben mij aangedaan hetgeen men ondervindt bij een gezellige ontmoeting met reisgenoten, door toeval bijeengekomen, met wie men vriendschappelijk omgaat omdat het fatsoenlijke mensen zijn met wie men kan praten; men oefent die vriendschap vooreerst uit welgemanierdheid, omdat men achting voelt voor elkaar en men door gesprek over belangrijke zaken, aangenaam de tijd kan doorbrengen.

Men neemt afscheid van elkaar in de mening nooit meer iemand van het gezelschap terug te zien, maar men behoudt de aangename indruk van de kennismaking en men herdenkt met behagen de tijd die men gezellig heeft overgebracht. In de omstandigheden waarin

ik me bevind, zijn die zes officieren mij van meer belang dan 100 van mijn medeburgers hier van het dorp, al moeten de eersten nog zozeer mijn vijanden heten en de laatste mijn vrienden! Ik zal niet nagaan of het zo hoort te zijn, ik bevestig alleen de blote uitkomst van mijn gevoel en voeg erbij: dat ik niet weet of verzekerd ben dat een ontmoeting in dezelfde voorwaarden met Fransen of Engelsen mij zoveel genoegen en zulke goede indruk zou nagelaten hebben; het hangt er natuurlijk van af welke personen men treft en ik had met Duitsers ook wel slechter kunnen varen. Ik denk maar aan die kolonel die te Heestert op een grote hofstede ingekwartierd was en de rijke boer behandelde als een knecht en de gemeente een boete oplegde omdat hij niet prinselijker gelogeed werd!

Parijs, 13 maart. Het avondcommuniqué meldt:

Ten oosten van Lombardsijde hebben wij, honderd meter voor onze loopgraven, een Duits veldwerk veroverd.

Berlijn, 13 maart. Officiële mededeling uit het grote hoofdkwartier van heden:

Ten zuiden van Ieper zijn op zichzelf staande aanvallen der Engelsen zonder moeite afgeslagen.

In ons ochtendblad van 18 januari is een correspondentie uit Sluis opgenomen, aan het slot waarvan het volgende gezegd wordt:

“Maar tot wat een wreedheid de willekeur van sommige Duitse officieren kan leiden, vertelde mij zoeven de dokter uit een Nederlands plaatsje aan de grens. Gisteren kreeg de vrouw van de onderwijzer van Hoeke een miskraam. De Hollandse dokter praktiseert over dit gezin. Reeds eerder had hij deze vrouw in het kraambed bijgestaan. De onderwijzer verzocht de Duitse

commandant om de medicus te mogen gaan halen, doch het werd hem geweigerd. De man smeekte; met vijf van zijn kinderen viel hij de officier te voet. Tevergeefs. En zonder medische hulp is deze gezonde jonge vrouw van 37 jaar moeten sterven. Men verbeelde zich de gemoedstoestand van deze vader, die met elf kinderen – van wie het oudste veertien jaar is – achterblijft.”

Naar aanleiding van dit bericht ontvangen wij thans van de heer C. H. Cremer, de Duitse consul te Amsterdam, een “protokoll”, waarin de burgemeester en de secretaris van Hoeke, de heren Eilleman en Cosyn, verklaren dat ons bericht “van grond ontbloot is”.

In het protokoll wordt voorts het volgende gezegd: “De vrouw van bedoelde leraar is volkomen gezond en niet gedurende oorlogstijd ziek geweest.

Valt iemand in de gemeente ziek, de naastbij wonende geneesheer van Heist mag geroepen worden en geneeskundige zorg verlenen. Anderzijds dient gemeld, dat de geneesheer van Westkapelle tegen alle gezonde reden in, naar Holland uitgeweken is, en dat een Duitse militaire geneesheer zich aldaar is komen vestigen, en elke namiddag kosteloze raadpleging verleent van 4 tot 5 uur in de namiddag, Duitse tijd.

De heer commandant van Westkapelle verklaart, dat tot heden niemand van Hoeke zijn tussenkomst om een geneesheer te bekomen, is komen inroepen. Het bezetten der grenzen is gericht tegen de Engelse bespieding, niet tegen de inwoners.

In de maand december is een vrouw van 40 jaar aan een dodelijke ziekte bezweken, na door de geneesheer van Heist verpleegd te zijn. De Duitse geneesheer geeft steeds de toestemming aan personen, die een heilkundige bewerking moeten ondergaan, om

zich naar Brugge ter verpleging te begeven, zodat een doodsgevaar door gebrek aan medische hulp niet bestaat.”

14 maart 1915

Parijs, 13 maart. Officieel bericht van vanmiddag:

In de bocht van de IJzer hebben de Belgen het donderdag door hen gewonnen terrein bevestigd en uitgebreid.

Londen, 13 maart. De ooggetuige in het Engelse hoofdkwartier zegt:

Een van onze vliegers heeft, om juist te kunnen mikken, van slechts 150 voet hoogte een bom geworpen op de belangrijke spoorbrug bij Menen en een van de pijlers vernield. Een andere vlieger heeft een bom laten vallen op het station van het gewichtige kruispunt Kortrijk. Het station is geheel vernield. Deze feiten zijn van grote betekenis voor de communicatielijnen van de Duitsers.

15 maart 1915

Parijs, 14 maart. Officiële mededeling van hedenmiddag 3 uur:

De Belgen hebben aan de IJzer nieuwe vorderingen gemaakt. Hun artillerie, die door onze zware kanonnen gesteund werd, vernielde een Duits steunpunt op het kerkhof van Diksmuide.

De vijand bombardeerde Ieper en doodde verscheidene burgers.

Berlijn, 14 maart. Het grote hoofdkwartier heeft zondag het volgende medegedeeld:

Op het westelijke gevechtsterrein hebben gisteren enige vijandelijke schepen in de wateren noordelijk van De Panne en

Nieuwpoort zonder resultaat de Duitse posities onder vuur genomen.

Parijs, 14 maart. Avondcommuniqué: Engelse vliegtuigen hebben Westende krachtdadig met bommen bestrooid.

Berlijn, 15 maart. Officiële mededeling uit het grote hoofdkwartier van heden:

Twee vijandelijke kanonneerboten hebben gisteren, zonder uitwerking, Westende beschoten.

Een aanval op een door de Engelsen bezette hoogte ten zuiden van Ieper heeft goede voortgang gemaakt.

Van Franse zijde.

Het Franse gezantschap te 's Gravenhage deelt onder dagtekening van heden het volgende mede:

De 13^e maart heeft de Belgische artillerie, ondersteund door onze zware artillerie het steunpunt vernield, dat door de Duitsers was gemaakt op het kerkhof van Diksmuide. De vijand heeft Ieper gebombardeerd en daarmee verscheidene slachtoffers onder de burgerlijke bevolking gemaakt.

Moed als gewoonte.

Een Belgisch soldaat schrijft ons uit een stad aan het front:

“Ik kwam, een paar dagen geleden, in een Vlaamse stad toe, die ik op dit ogenblik niet mag noemen. Zij heeft erg van de beschieting te lijden gehad, en geen dag of nacht gaat voorbij, zonder dat

ettelijke bommen of granaatkartetsen ons ongenood komen opzoeken. Gelukkig hebben ze mij nog niet thuis gevonden.

Zij ontwikkelen echter meer gerucht dan schade; maar toch zijn die tuigen hinderend. Zij ontnemen mij weliswaar de eetlust niet; maar waar ik nog sigaretten kom te roken, smaken deze niet zo lekker als voorheen, en dit oord verdient, als gunstig tot het bevorderen van een bespiegelend leven, bezwaarlijk aanbevolen te worden. Ge zult het grif toegeven. Al beken ik op mijn beurt, dat mijn bezigheden verre van druk zijn.

Maar zij, die geen geestelijke behoeften in stille wensen te kweken (zoals doorgaans vleeshouwers of banketbakkers zijn, maar niet lantaarnaanstekers; of nog zoals kinderen, huismoeders van middelbare leeftijd, oude bedelaressen), zij kunnen, docht mij en ondervond ik, met het leventje hier best hun schik hebben. En het verwondert dan ook dat, naast de soldaten, hier uit plicht aanwezig, een zeker deel van de burgerlijke bevolking, sedert haast een half jaar, onder de bommen thuis is gebleven.

Toen ik met een paar officieren de stad binnenreed, gaf mij de verwoesting en de verlatenheid van de buitenste wijk te denken dat alle inwoners ongetwijfeld op de vlucht waren. Het was valavond en wij bereden vier bruine blessen, die zeer hoog waren en voorstaps gingen, zoals op een primitieve schilderij. Het bitschuim viel hen bij het proesten van de knikkende kop, op de hoekig geheven bonkige knie; en de hemel was van koper of misschien van katoen. En zie, onze trage intrede moest prachtig zijn langs het puin der gotische huisgevels, wanneer drie halfnaakte bengels over de straat wippen en, met de neus in de handen geklemd, het geluid van een neerkomende granaatkartets natuiten. En met zulke bedrevenheid dat, om ons achter een recht gebleven muurtje schuil

te gaan zetten, we alle drie reeds aan de rechters toom gesnokt hadden, toen we de guitige kereltjes barstend van het lachen en ongestraft weg zagen lopen. Inderdaad, zonder knal was de lucht van het granaatgeluid gezuiverd. Het was, niet waar, op een sisser uitgelopen.

Ik moet bekennen dat het voor onze soldateneer een vernederend proces was geweest, om de wetenschap op te doen, dat de burgers in deze niet gans verlaten stad, een nog kranig en spottend figuur slaan. Voor mijn makkers het meest, die officieren zijn bij het Engelse leger. Wat mij betreft, mijn meer burgerlijke aanstelling als tolk laat mij toe iets van de dapperheid en koenheid die onder het uniform passen, te missen. Gisteren ben ik er trouwens weer ingelopen, in de zelfde mop en ook, ditmaal, daar ik te voet was, in een deurgat, om mij tegen een nagemaakte granaat te beschermen. Nu, eindelijk hoop ik toch dat, na die dubbele oefening, ook mijn gehoor tot het onderscheid voldoende gescherpt is.

Maar, hetgeen ik u wilde vertellen is, dat én de soldaten hier én de gebleven inwoners, de dagelijkse schrootbussen reeds zo gewoon zijn. Trouwens, wandelend verneemt men steeds of ze rechts of links, vóór of achter terecht zullen komen. Tommy verliest er zijn bedaardheid niet bij. Waar hij het ding door de lucht hoort aanfluiten, doet hij, zonder haast, een paar stappen opzij, en staat tegen de muur of een pompstijl stil. Misschien is hij in zijn binnenste niet even gerust. Ik zou nochtans geneigd zijn te geloven van wel, en dat zijn houding evenveel rechtzinnigheid uit als trots. Waar hij de val en de knal gehoord heeft, herneemt hij zijn weg zonder een rimpel van zijn glad gelaat te vertrekken. Zij hebben het geval toch reeds zo vaak voor gehad; en aan den lijve mogen ondervinden dat de statistiek der ongevallen, in verhouding met de in het werk gestelde middelen, toch voor hen heel gunstig uitvalt.

Ik zat eens met een Engels generaal en zijn staf aan de ontbijttafel van een nog gespaard gebleven huis. Het maal, moet ik bijvoegen, bestond uit de vaderlandse porridge. Een bom brandt in de tuin los, werpt een stofwolk op, die langs de gebarsten ruit naar binnen zinkt. De generaal kijkt misnoegd naar die vuilnis. Strekt de linkerhand beschermend over de brij. Staat recht. Neemt zijn bord op. En, in alle ernst, zonder een woord te spreken, gevolgd van zijn staf, daalt de keldertrap af, waar wij allen voort eten. Maar wanneer de generaal de laatste lepel der kostbare spijs, in de algemene stilte heeft ingezwolgen, zet hij zijn bord voldaan neer en lacht hij eventjes om het gebeurde.

Wat ons allen in het begin zwaar te beslissen valt, is de vraag, of we in de kelder of op de verdieping zullen slapen. Hier dreigen de brommers. Daar is het reumatiek. En de zorg voor gewrichten, pezen, handen en spieren doet haast allen de huiselijke slaapkamer verkiezen. Na twee dagen denkt men niet meer dat het mogelijk zou zijn die uit behoudeniszucht te verlaten. Het bed is te mals en de lakens die nog steeds naar een vreedzaam parfum geuren, te wit. En, in de kamer naast de uwe, slaapt trouwens heel rustig het huisgezin dat de haard getrouw blijft.

Want onze soldatenonverschilligheid verbleekt bij de wijze waarop de burgers hier allen in hun handel en wandel de krijg of liever de nabijheid der Duitsers hardnekkig gebaren te ontkennen. En bij de pogingen, uit het diepste van hun geaardheid ontstaan, om wat hun behoort in hun vroegere staat te houden, of het gewone leven zijn gang te doen gaan.

Ik verzin niets. Ik wandelde in een enge straat, die naar St. Jan heet, en op de kathedraal uitloopt. Een man staat in het midden van de straat geplant, en kijkt met welbehagen naar het herstellen van een

dak, op een huis dat het zijne moet zijn. Een bom heeft een schouw en enkele kepers met de pannen weggeslagen. Ik zeg hem: "Gij zijt niet bang. Ik vind het kranig dat ge hier blijft wonen." Hij bekijkt mij schalks en welgeluimd: "Ik weet wat het is, voegt hij mij toe, voor de zesde maal hebben ze gisteren de linker schouw van mijn dak weggeschoten. Nu zie ik toch dat ze tegen de rechter niets vermogen!"

Een andere maal heb ik, tijdens een beschieting zelf, een man een bakstenen muur zorgvuldig en zonder haast zien optrekken.

Een jong meisje van tien jaar loopt met een spitshondje over straat. Het roept gestaag op het beestje dat het zich niet verwijderen zou. Een granaat sist. Het kind springt naar het hondje toe, neemt het op, drukt het aan haar borst. De granaat ontploft wat verder. Het meisje laat het diertje weer lopen. Voor haar is er geen gevaar geweest.

En een oud wijfje komt langs een rij huizen, half in puin geschoten, wanneer een bom op geen tien meter voor haar neervalt. Het ding brandt niet los, maar ontwikkelt een opbollende stofwolk. Het wijfje dat, in tweeën gebroken, met een stok loopt, is niet blijven staan. Kijkt even op, en doet dan een haak om het vliegend stof te vermijden.

Dergelijke gevalletjes van onverschilligheid doen zich hier dagelijks voor. Een man draagt op de arm een paar wollen dekens. Een tuiten in de lucht. Meer om het zonderlinge gebaar dan uit voorzorg, legt hij zich de dikgeplooiden dekens op het hoofd. De kartets brandt boven zijn hoofd los: een kogel ervan raakt de wollen beschutting, glijdt er op af, knapt tegen de straat. Wat moet hij om het

gevalletjes lachen! Hij proest het uit. En hij roept in een vlaag van spotzucht: "Ik ga mij bij het leger als schildpad melden!"

In mijn wandeltochten door de enkele stadsstraten heb ik het huis van een antiquair ontdekt, waar ik als uit oude gewoonte binnenliep. Een bom was de dag tevoren in het achterhuis ingeslagen, had niemand getroffen: maar de ruiten van de winkel waren bij de ontploffing gesprongen en de luchtdruk had een deel van het oude vaatwerk, porselein en gleiswerk omver gestort. De handelaar was er druk mee bezig het geheel geblevene te sorteren, en de scherven van herstelbare stukken te verzamelen. Ik hielp hem een ogenblik. Wij liepen in een verwarring van stukken en brokken op de grond gezaaid, waartussen we soms de fijne lijn eigen aan Meissen, of de zachte kleur van Sèvres, het blauwe van Delft of de bonte mengeling van Rouen herkenden. De man kon zijn woede moeilijk verkroppen. Ik liet ze hem gerust uitstorten. Maar geen ogenblik had hij eraan gedacht aan de haal te gaan.

Gisteren hoor ik achter een lage muur een vrouwenstem zingen. Ik duw benieuwd de tuindeur open: over het met muren omsloten schraal graspleintje, is een jonge vrouw vrolijk bezig de was op een dwars gespannen touw te hangen. De witte stukken wapperen aan haar zijde. "Is de baas terug?" roep ik haar verrast toe. "Ach meneer; terwijl er niets valt moet ge toch wat voorraad van vrolijkheid opdoen! Dan kunt ge beter tegen de bommen op. En we moeten met onze zure gezichten toch spaarzaam zijn. Want het kan nog veel erger worden. En indien we nu reeds van morgen tot avond treurden, wat zouden we later dan doen?" En waarachtig, ik moet bekennen, waar ze niet wil onderdoen of buigen, dat ze groot gelijk heeft.

En nochtans: de dag tevoren waren weer enkele schoten op de stad gelost geweest, en gisteren namiddag herbegon de beschieting weer. Over de stad, waar de spoel of het getouw niet meer kruisend loopt, weven thans de puntige stalen moordtuigen een geduldige en onmetelijke doodswade. En hoe lang sleept zich die ellende nog voort?

Dit alles toont aan hoe de burgermensen hier zijn. Zij overtreffen haast de soldaten. Zo niet in moed, dan toch in eenvoud tegenover het gevaar. Zij leveren een schitterende getuigenis van hun burgerlijke deugden af. Ik begon met van de kinderen te vertellen. Zij hebben minder dan ooit de oorlog leren aanzien als iets anders dan het mooiste onder de spelen. En ze voegen bij hun roekeloosheid een guitige wreedheid, waar de niet verwittigde slechts vernederd kennis mee maakt.

Het belet nochtans niet dat, voor een leven van bespiegeling, het hier de geschikte plaats niet is. Maar hij die een les van moed of eenvoudige wilskracht nodig voelt: hij kome een paar dagen bij de Vlamingen van hier wonen. Aan hem wil ik wel de plaats met haar naam noemen.

Als men hem maar doorlaat.

16 maart 1915

Parijs, 15 maart. Officieel bericht van vanmiddag:

Het Belgische leger blijft in de bocht van de IJzer en ten zuiden van Diksmuide vorderingen maken.

De Engelse troepen zijn gisteravond bij St. Elooï zeer hevig aangevallen en moesten aanvankelijk terugtrekken. Later hebben

zij door een tegenaanval een deel van het verloren terrein heroverd. De strijd duurt nog voort.

Van Franse zijde.

Het Franse gezantschap te 's Gravenhage deelde op 15 dezer omtrent de krijgsverrichtingen het volgende mee:

De 14^e maart heeft een klein Engels eskader Westende met goed gevolg gebombardeerd.

Het Belgische leger is blijven vooruitkomen in de bocht van de IJzer en ten zuiden van Diksmuide.

De Engelse troepen zijn gisteravond zeer hevig aangevallen bij St. Elooï (ten zuiden van Ieper). Zij moesten eerst enigszins terugtrekken, maar deden vervolgens een tegenaanval. Het gevecht duurt voort.

Van de Zeeuws-Belgische grens.

Men schreef ons zondag van de Zeeuws-Belgische grens:

Wat er eerstdaags staat te gebeuren in België weet men niet, maar dat er iets zal gebeuren wordt verwacht. In alle grensgemeenten en omgeving worden voorbereidselen gemaakt voor het inkwartieren van vele soldaten. Te Maldegem, waar anders geregeld zowat 200 soldaten ingekwartierd zijn, komen er nu een 600. Ook in het naburige Eeklo wordt alles in gereedheid gebracht om eerstdaags een grotere troepenmacht onder dak te brengen, waartoe zelfs de kerken ontruimd moeten worden. Ook in het naburige Middelburg in Vlaanderen, Westkapelle, Knokke en Heist worden veel soldaten verwacht.

Ook de vliegmachines wijzen er op, dat er wat op til is. Zaterdagmiddag is hoogstwaarschijnlijk weer een Duits vliegtuig langs de kust en over de Schelde komen vliegen. Tot die veronderstelling komt men omdat toen de vliegmachine over Knokke kwam, de Duitsers er niet op geschoten hebben. Dit vliegtuig werd ook waargenomen te Terneuzen en het is over de Schelde en Breskens langs de kust gevlogen.

Zondagavond omstreeks half acht hoorde men weer het geronk van een vliegmachine of luchtschip, maar door de duisternis kon men niets onderscheiden. Wel werd maar altijd door met het zoeklicht gewerkt in de richting van Heist. Ook zaterdagmiddag werd te Sint Kruis een luchtschip waargenomen boven België. Er worden druk verkenningen gedaan.

Zondagmiddag hoorden wij op de weg van Aardenburg naar de grens steeds kanongebulder. En thans nog op dit ogenblik, elf uur 's avonds, werkt men nog met het zoeklicht en hoort men kanonvuur.

Parijs, 15 maart. Officieel bericht van hedenavond:

Er hebben heden een groot aantal gevechten plaats gehad, die gunstig voor ons zijn afgelopen.

In de buurt van Lombardsijde heeft onze artillerie de werken van de vijand met goed gevolg beschoten.

De Engelsen, die gisteren ten zuiden van Ieper door een aanval der Duitsers genooddaakt werden terug te trekken tot voorbij St. Elooï, hebben dat dorp en bijna alle nabijgelegen loopgraven heroverd, ondanks verschillende tegenaanvallen.

Berlijn, 16 maart. Officiële mededeling uit het grote hoofdkwartier van heden:

De Engelse stelling op de hoogte bij St. Elooï ten zuiden van Ieper, om welke sedert eergisteren gestreden werd, is in onze handen.

Het front siddert. Zo leest men in het laatste Franse communiqué, dat de Engelsen, die ten zuiden van Ieper tot voorbij St. Elooï hadden moeten terugtrekken, dit dorp hebben heroverd. Aangezien echter de Engelsen tot dusver even ten oosten van Hollebeke waren, moeten zij ondanks de herovering van St. Elooï op dit punt nog 2 km terreinverlies boeken. Het Franse communiqué noemt nog andere dergelijke vorderingen van nog minder belang. In afwisselend offensief en defensief heeft hier de ene, daar de andere partij enige voortgang gemaakt en is de gemene toestand vrijwel bij het oude gebleven.

17 maart 1915

Oostburg, 17 maart. In de afgelopen nacht is voortdurend kanongebulder vernomen uit de richting van Westende. Ook hedenmorgen wordt het gebulder in al zijn hevigheid gehoord.

Sluis, 17 maart. De aanval der bondgenoten aan het IJzerfront wordt voortgezet.

Hadden wij hier gedurende een paar dagen het geschut niet of slechts weinig gehoord, hedenmorgen klonk het reeds in de vroege zonder ophouden door en klinkt het nog. Ook van zee uit wordt er hevig geschoten in de omgeving van Westende. Duidelijk is het zware, voortrollende geluid van de kanonnen der vloot hoorbaar. In de richting Ieper schijnt het rustiger te zijn. Boven Zeebrugge werden de laatste tijd geen vliegtuigen gezien.

Parijs, 17 maart. De Duitsers beschieten Nieuwpoort hevig met 40 cm houwitser. De Belgen trekken partij van het vallen van het water om vooruit te komen. Zij hebben twee vooruitgeschoven stellingen van de Duitsers bestormd.

De ene stelling (de hoeve Kloosterbroek) ligt dicht bij Oud Stuivekenskerke, de andere stelling is een linie loopgraven aan de weg van Pervijze naar Schoorbakke.

De oorlogstoestand.

Het is niet duidelijk hoe het staat bij St. Elooï. De Duitsers meldden gisteren, dat de Engelse stelling bij St. Elooï in hun handen was. Volgens een Engels bericht duurt de strijd daar nog voort, volgens een Frans bericht is de stelling hernomen. Welke van deze onderling strijdige lezingen men ook aanvaardt, duister is tevens nog hoe nu het front daar in de buurt loopt. De Times liet op een kaart van 16 januari het front der bondgenoten ten westen van Wijtschate naar Hollebeke (2 km ten oosten van St. Elooï) ombuigen en op de kaarten, door enige Engelse bladen dezer dagen uitgegeven om het succes bij Neuve Chapelle te illustreren, stond de frontlijn nog evenzo aangegeven. Volgens de kaarten hebben dus de Engelsen ook na de herovering van St. Elooï in die streek enig terrein verloren en wel waarschijnlijk in die voege, dat de boog, die hun frontlinie om Ieper (welk belangrijk kruispunt, naar men weet, in handen der bondgenoten is) hier maakt, waar, evenals vroeger, wat scherper is uitgedrukt. Veel te beduiden heeft het in alle geval niet.

18 maart 1915

Parijs, 17 maart. Officieel bericht van vanmiddag:

Het Belgische leger heeft aan de IJzer vorderingen gemaakt en een vijandelijke tegenaanval afgeslagen.

Sluis, 18 maart. De actie aan het IJzerfront wordt heden blijkbaar voortgezet. Gisteren werd het kanongebulder gedurende de gehele dag gehoord. Hedenochtend vroeg begon het weer. Het centrum van de strijd schijnt ten noordwesten van Diksmuide te liggen. Veel Duitse troepen worden in de richting van het front gezonden en veel gewonden komen terug.

De oorlogstoestand.

De Belgen hebben een vooruitgeschoven stelling van de Duitsers ten noorden en een ten zuidwesten van Pervijze bezet, terwijl de Duitsers Nieuwpoort met zware mortieren bombarderen. Mogelijk is het kanongebulder, in Zeeuws-Vlaanderen vernomen, van deze mortieren afkomstig.

19 maart 1915

Parijs, 18 maart. Officieel bericht van vanmiddag:

De Belgen zijn aan de IJzer blijven vooruitkomen.

De oorlogstoestand.

Na de slag bij Neuve Chapelle voerden de Duitsers in allerlei versterkingen van andere gedeelten van de linie aan, en deden wanhopige pogingen om de belangrijke stellingen, die zij verloren hadden, te hernemen; ofschoon hun dit niet gelukte, vochten zij met grote kracht en vastberadenheid en hun tegenaanvallen werden enkel tot hoge prijs afgeslagen. Door hun vastberaden tegenoffensief konden zij maar net verhoeden dat de overwinning van de Engelsen nog grotere gevolgen had. Op de 14^e voerden de

Duitsers ook een plotselinge aanval te Sint Elooï op enige mijlen ten zuiden van Ieper uit. Zij bestormden de Engelse stelling na een hevig bombardement, maar de Engelsen heroverden de volgende ochtend het grootste gedeelte van het genomen terrein, maar weer ten koste van zware verliezen.

20 maart 1915

Een Duitse vlieger heeft woensdag elf bommen geworpen op Poperinge en daardoor acht mensen gedood en twintig gewond.

Berlijn, 20 maart. Officiële mededeling uit het grote hoofdkwartier:

Aan de weg Wijtschate-Ieper bij St. Elooï hebben wij de Engelsen een groep huizen afgenomen.

22 maart 1915

Terneuzen, 21 maart. Naar passagiers en leden van de bemanning van de Batavier V en de Zaanstroom vertelden, heeft men van die schepen af bij de nadering van de Belgische kust kunnen waarnemen, dat door de Duitsers enorme verdedigingswerken zijn aangebracht. De havenoevers zijn in ware vestingmuren van beton veranderd. De schade, onlangs bij de vlieginval der Engelsen aan de havenwerken en de haven voor duikboten toegebracht, is hersteld. Voortdurend zijn nog een 300-tal werklieden bezig met het versterken van de plaats.

Gisteren was weer een vlieginval door de Duitsers naar Engeland ondernomen. Onze zegsman had voor zijn vertrek uit Zeebrugge nog twee watervliegtuigen zien terugkomen, waarvan een was aangeschoten. Verscheidene machines waren op dat tijdstip nog niet teruggekomen.

De Duitse soldaten, met wie hij op de reis naar hier gesproken had, waren vol moed op het vooruitrukken van hun leger in de naaste toekomst.

Oostburg, 21 maart. In zuidwestelijke richting hoort men terug hevig kanongebulder.

Het gevecht bij St. Elooï.

Londen, 21 maart. De ooggetuige in het Engelse hoofdkwartier beschrijft het gevecht bij St. Elooï op 14 en 15 dezer.

In de avond van de 14^e trachtten de Duitsers na een allerhevigst geschutvuur, op onze loopgraven gericht, onze linie te bestormen. Die poging gelukte zover het de zuidwestelijke sector betrof, waar de loopgraven ingestort en volslagen onhoudbaar waren.

Ten oosten van het dorp echter hield onze infanterie hardnekkig stand. Het vuur van onze mannen was zo kalm en goed gericht, dat de verliezen der aanvallers verschrikkelijk waren. Onze mannen bleven tot het laatste op hun post, d.w.z. tot zij overstelpt werden door de meerderheid van de Duitsers.

Vervolgens stormden de Duitsers op de reserveloopgraven en de heuvel ten zuidoosten van het dorp aan. Zij drongen tot in het dorp zelf door, maar werden er niet lang met rust gelaten.

Onze eerste tegenaanval geschiedde 's nachts om 2 u 30. Die slaagde slechts ten dele. De vijand bleef in het bezit van St. Elooï en enige verschansingen. Door een tweede poging, bijna twee uur later ondernomen, dreven wij hem geheel het dorp uit en heroverden alle loopgraven, die niet verwoest waren. De heuvel

bleef echter nog in handen der Duitsers, ofschoon ze zo zwaar onder vuur was genomen, dat die stelling van weinig nut kan zijn.

Het gevecht in St. Elooï zelf was allerhevigst. Toen de Duitsers het dorp hadden veroverd wierpen zij in de straten versperringen op, waarachter ze machinegeweren opstelden. Die moesten bestormd worden. Telkens en telkens trokken onze mannen er, een voor een, tegen op. De verliezen telden zij niet, totdat het dorp van de vijand was gezuiverd.

De 15^e deden de Duitsers een laatste zwakke en vruchteloze aanval om het verloren terrein te heroveren.

Volgens de gevangen genomen Duitsers waren hun verliezen zeer groot. Vooral leed de reserve zwaar onder het granaatvuur. Onze beschieting van de vorige dagen had grote schade toegebracht aan hun loopgraven.

De woensdag en donderdag gingen rustig voorbij, behalve dat er hevig geschutvuur was op verschillende punten, in het bijzonder Nieuwkapelle.

Van de Zeeuws-Belgische grens.

Men schrijft ons uit Westelijk Zeeuws-Vlaanderen:

In de paar laatste dagen is de troepenverplaatsing in België zeer groot. Volgens getuigenis van personen (Belgische ingezetenen), die wij gisteren, zondag, aan de grenzen spraken, komen er hele legers langs de grote route, dat is langs de lijn Brugge-Brussel, af, die in de richting Gent en Antwerpen teruggaan. Ook langs de grenzen staan thans gehele nieuwe posten. Naar wij vernamen, zijn de vorige manschappen in de richting van het front vertrokken. De

grensposten bestaan nu hoofdzakelijk uit bereden manschappen en in de naburige grensgemeenten liggen ook vele tot de marine behorende soldaten. In de omgeving van het grondgebied van Maldegem zijn ongeveer 1300 soldaten ingekwartierd. Ook te Brugge is het vol met soldaten van verschillende regimenten. Auto's en verschillende voertuigen rijden af en aan van en naar het front.

Mag men de Duitse manschappen geloven, dan gaan hun troepen in de richting van Oostende terug. Nog sterker drukte er zich een uit, die wist mee te delen, dat de bondgenoten op een dag van de afgelopen week, zo ze nog een paar uur langer hadden kunnen vechten en zij meer reserves bij de hand hadden gehad, doorgebroken zouden zijn. Zij hadden binnen Oostende kunnen zijn, maar voor de verse manschappen, die de Duitsers konden aanvoerden, moesten de bondgenoten terug.

Dat er in de laatste drie dagen hard wordt gestreden, getuigt het kanongebulder, dat geen ogenblik ophoudt. Zelfs bij nacht wordt steeds doorgeschoot. Zondag tegen de avond werd in de richting van Zeebrugge vermoedelijk nog op een vliegtuig geschoten met kanon- en salvovuur uit klein geweer. Er worden drukke verkenningen gedaan langs de gehele kust.

23 maart 1915

Berlijn, 23 maart. Op Oostende hebben vijandelijke vliegtuigen weer verscheidene bommen geworpen, waardoor geen militaire schade werd aangericht. Daarentegen werden verscheidene Belgen gedood en gewond.

De ooggetuige in het hoofdkwartier van het Engelse leger beschrijft in een telegram de gevechten om St. Eloi. Hij laat uitkomen dat de ervaringen van Nieuwkapelle en St. Eloi bewijzen dat de "sterkst

verschanste stellingen genomen kunnen worden met minder verliezen voor de aanvallers dan voor de verdedigers, indien de aanval voldoende door artillerie voorbereid is.”

De moraal is dat de voorzienigheid in deze oorlog aan de kant van de grote batterijen is, dat zware artillerie zonder overvloed van schietvoorraad nutteloos is en dat “voor alle tekortkomingen in de vervulling van hun plicht door de industriële combattanten hun kameraden te velde de prijs zullen hebben te betalen – in bloed”.

24 maart 1915

De correspondent van de Daily Chronicle meldt uit Noord-Frankrijk: Op dit ogenblik strijdt het Belgische vierde linieregiment tegen de Duitsers op een wijze, die aan de fantasieën van Edgar Allan Poe herinnert.

Vlak tegenover staat een ongebruikt klooster, waarvan de muren in puin geschoten zijn. De kelders en onderaardse gangen van dit klooster getuigen van een vreselijke worsteling. Zij strekken zich uit onder de beddingen van twee kleine zijriviertjes van de IJzer. De Duitsers hebben de noordelijke uitgang van deze onderaardse wereld ontdekt en de Belgen de daar tegenover liggende poort. Sedert lange tijd naderen beide partijen stap voor stap door deze donkere, vochtige en slijkerige onderaardse weg elkaar.

Volgens de Tijd kruisen reeds sinds zondagmorgen vroeg Engelse oorlogsschepen voor de haven van Zeebrugge. Waarschijnlijk is dit een antwoord op het aanhouden en opbrengen van koopvaardijsschepen en betekent het een blokkering van de haven van Zeebrugge.

De burgemeester van Ieper, Colaert, heeft, naar de Courier de l'Armée Belge meldt, medegedeeld dat, na de oorlog, de hallen van Ieper weer zullen worden opgebouwd. Alle ingezetenen van de stad zullen tot dat doel hun steun en hun geld veil hebben.

25 maart 1915

De Franse legatie te 's Gravenhage meldt:

In België, in de streek van Nieuwpoort, heeft ons geschut verscheidene waarnemingsposten en steunpunten vernield; wij hebben de bezetting ervan zien vluchten.

Een afdeling van het Belgische leger is vooruitgekomen op de rechteroever van de IJzer. Een andere heeft een vijandelijke loopgraaf op de linkeroever genomen.

Oorlogscorrespondenten op reis langs het Franse front.

Donderdag, 26 februari.

In het ... regiment Belgische grenadiers is een hoofdofficier teruggesteld, omdat hij in de nacht van Kerstmis een door de Beierse troepen voorgestelde wapenstilstand had toegestaan. Dergelijke schijnbare hardheden zijn noodzakelijk. De loopgravenoorlog is geen pretje, vooral nu niet, wegens de haat, die van Belgisch-Franse zijde tegen de Duitsers gevoeld wordt, en op deze oorlog een zo bijzondere stempel drukt.

27 maart 1915

Parijs, 26 maart. Officieel bericht van vanavond:

In de streek van Nieuwpoort zijn artilleriegevechten geleverd.

Meer naar het zuiden hebben wij ten noorden van St. Joris een voor onze linies liggende hoeve ingenomen en bezet.

Parijs, 27 maart. Officieel bericht van hedenmiddag:

In België, in de streek van Nieuwpoort, hebben artilleriegevechten plaats gevonden.

Meer naar het zuiden hebben de Fransen ten noorden van St. Joris een hoeve voor hun linie genomen en bezet.

28 maart 1915

Sluis, 27 maart. De gehele week is het geschut aan het IJzerfront hier duidelijk hoorbaar geweest, ook 's nachts heeft het niet geheel gezwegen. De officiële communiqués spreken niet over de gevechten aldaar, maar toch is er hardnekkig gestreden over de gehele linie. Engelse oorlogsschepen hebben aan de gevechten deelgenomen. Op de hoogte van Westende en Middelkerke zijn de Belgen wat vooruit gekomen langs de kust. Eveneens hebben zij de Duitse stellingen bij Diksmuide en tussen deze plaats en Nieuwpoort bestookt. Veel gewonden zijn te Oostende aangekomen, aldaar opgenomen of doorgezonden naar Brugge, waar ze in de normaalschool worden verpleegd. Treinen met gewonden zijn ook oostwaarts gereden. Verder hebben de Duitsers ambulances ingericht in sommige grensplaatsen als te Maldegem en Eeklo en in deze laatste gemeente werden reeds gewonden verpleegd; blijkbaar verwacht men er ook te Maldegem.

Vandaag davert het geschut weer uit de richting van de IJzer. Soms hoort men hele salvo's. Ook het marinegeschut en het gedonder van de zware mortieren is weer te horen te midden van het lichtere

geluid der veldbatterijen, en dat niettegenstaande de wind fel blaast uit het noordoosten tegen de richting van het geluid.

Het gerucht dat de Engelse oorlogsvloot de haven van Zeebrugge blokkeert, is ongegrond. Geen enkele Engelse kruiser is daar te bespeuren.

29 maart 1915

Parijs, 28 maart. Officiële mededeling van hedenmiddag:

Belgische vliegers hebben het vliegekamp van Gistel bestookt.

Parijs, 29 maart. Officiële mededeling van hedenmiddag:

In de streek van Ieper hebben de Fransen door middel van een mijn een Duitse luisterpost laten springen.

Sluis, 29 maart. Voor Zeebrugge verschenen hedenvoormiddag Engelse oorlogsschepen. Ze schoten echter niet naar de haven, maar in zee, vermoedelijk op een onderzeeër. Vanaf de kust werd druk gesurveilleerd door de Duitsers met een kabelballon te Zeebrugge en met vliegtuigen, welke heen en weer kruisen. Twee kruisers lagen duidelijk in het zicht, van andere zag men de rook. Men verwacht weer actie.

31 maart 1915

Parijs, 30 maart. Officiële mededeling van hedenmiddag:

De Duitsers hebben het dorp Nieuwpoort en Laag-Nieuwpoort met artillerie beschoten. De schade aan de brug over de IJzer heeft niet veel te betekenen.

Sluis, 30 maart. Vanochtend vroeg zijn Engelse vliegers over Zeebrugge gevlogen en hebben daar verscheidene bommen geworpen. Het is niet te constateren of er schade is veroorzaakt. Langs de gehele kust zijn de vliegers beschoten.

Berlijn, 31 maart. Officiële mededeling uit het grote hoofdkwartier:

Vliegers van de vijand hebben gisteren de Belgische plaatsen Brugge, Gistel en Kortrijk met bommen bestookt, zonder in militair opzicht schade aan te richten.

Te Kortrijk zijn door een bom in de nabijheid van het hospitaal een Belg gedood en een andere gewond.

Parijs, 31 maart. Officiële mededeling van hedenmiddag drie uur:

In de nacht van 29 op 30 dezer zijn de Duitsers voortgegaan zonder uitwerking de brug van Nieuwpoort te beschieten.

De oorlogstoestand.

Niets dan artilleriegevechten, zo meldde ons gisteren kortweg het grote Duitse hoofdkwartier. De Fransen geven enige nadere bijzonderheden. Niet zonder belang is het bericht dat de brug over de IJzer beschoten is en beschadigd. De opsteller van de officiële Franse communiqués bespaart zich de moeite om ons dit feit rechtstreeks te melden. Hij doet alsof wij het al lang wisten en zegt losweg: de schade aan de brug over de IJzer heeft niet veel te betekenen. Uit het verband blijkt, dat de brug bij Nieuwpoort is bedoeld, de Palingsbrug, zo wij ons niet vergissen.

Ligt er een waterweg achter een gevechtlijn, dan zal de vijand, zo hij er de kans toe ziet, nimmer in gebreke blijven de bruggen, die daarover leiden, onder vuur te nemen. De vernietiging van de

bruggen belemmert immers de toevoer en, bij een geslaagde tegenaanval, de terugtocht. Dat hebben we kunnen zien bij de tegenslag door de Fransen bij Soissons geleden. De gezwollen Aisne sloeg de bruggen weg. De Fransen aan de overzijde van de rivier waren afgesneden van de hoofdmacht, geen reserves konden hen worden toegevoerd, hun linie van terugtocht was bedreigd, met moeite trokken zij over de rivier terug.

Bij Nieuwpoort is geenszins iets van die aard geschied. De brug schijnt slechts licht beschadigd en van een aanval der Duitsers op de troepen der bondgenoten, die aan de duinkant over de IJzer staan, horen wij niets.